

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ В СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена дослідженню процесу адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу. Встановлено, що нормативне забезпечення адміністративного процесу відіграє ключову роль у функціонуванні судової гілки влади та захисті прав громадян. Воно ґрунтується на принципах законності, рівності, справедливості та об'єктивності, і слугує для забезпечення законності, захисту прав та свобод громадян, підвищення ефективності роботи адміністративних судів, забезпечення їх підзвітності та прозорості.

Визначено, що цифровізація адміністративного судочинства має визначальне значення. Метою цифровізації адміністративного судочинства є, зокрема: полегшення доступу до інформації щодо судочинства та судочинства, щоб зробити провадження ефективнішим і простішим як для сторони, так і для суду; прискорення та підвищення прозорості судочинства; зменшення витрат судово провадження.

Визначено, що правовим аспектом цифровізації адміністративного процесу є процес розробки і прийняття нормативно-правових актів, що регулюють цифровізацію адміністративного процесу та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України із європейським правом.

Встановлено, що для того, щоб адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу необхідно розробити та прийняти новий закон про цифровізацію адміністративного процесу. Цей закон повинен містити детальні правила та процедури щодо цифровізації адміністративного процесу. Потребують оновлення та внесення змін існуюче законодавство. При цьому, всі зазначені процеси повинні супроводжуватися належною підготовкою кадрів, які зможуть працювати з впровадженими інформаційними технологіями, а також проведенням інформаційної кампанії, щоб повідомити громадян про нові цифровізовані послуги.

Ключові слова: цифровізація, адміністративний процес, адаптація, міжнародне законодавство, імплементація, транспозиція, наближення, координація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Прагнення України стати членом Європейського Союзу, європейська інтеграція, набуття статусу країни-кандидата в члени Європейського Союзу активізує низку процесів в країні. Вимогою Європейського Союзу до країни-кандидата в члени є приведення у відповідність національного законодавства до міжнародних стандартів у конкретній сфері. У європейському правовому просторі існує сукупність правових норм, загальнообов'язкова для усіх країн учасників Європейського Союзу.

Такі норми є сталими та не можуть бути зміненими, проте вони можуть стати адаптованими до реалій окремої держави. При цьому, способів приведення існує досить багато, зокрема адаптація, імплементація, апроксимація, гармонізація. З огляду на багатогранність та актуальність цих відносин, вважаємо за доцільне дослідити саме адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання цифровізації та цифрових трансформацій сфери публічного адміністрування, цифровізації судової діяльності загалом та адміністративного процесу досліджували такі вчені як І.Б. Жиляєв,

О.В. Карпенко, Д.А. Козачук, С.В. Ківалов, Н.С. Орлова, П.В. Польовий, М.М. Разумей, В.В. Фостікова та інші. Однак, нагальна необхідність використання Україною кращого світового досвіду у сфері цифровізації адміністративного процесу, потребує належного доктринального дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу.

Для досягнення зазначеної мети визначені наступні завдання: дослідити визначення цифровізації адміністративного процесу; проаналізувати основні міжнародні акти щодо цифровізації адміністративного процесу; дослідити поняття адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу у розрізі видового поділу та етапізації.

Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення національних програм і стратегій розвитку адміністративного процесу.

Виклад основного матеріалу. Нормативне забезпечення адміністративного процесу відіграє ключову роль у функціонуванні судової гілки влади та захисті прав громадян. Воно ґрунтується на принципах законності, рівності, справедливості та об'єктивності, і слугує для забезпечення законності, захисту прав та свобод громадян, підвищення ефективності роботи адміністративних судів, забезпечення їх підзвітності та прозорості.

В свою чергу, будь-які зміни, реформи, що відбуваються у адміністративному процесі повинні відбуватися на належному нормативному підґрунті. Не є виключенням і процес цифровізації адміністративного процесу, під яким слід розуміти впровадження у процес здійснення судочинства адміністративними судами цифрових технологій, за допомогою використання систем інформаційно-комунікаційного обміну з метою посилення функціональної та процесуальної спроможності адміністративних судів. Цифровізація адміністративного процесу є не новим процесом, проте характеризується відносною повільністю та нерішучістю.

Слід зазначити, що цифровізація адміністративного судочинства має визначальне

значення. Метою цифровізації адміністративного судочинства є, зокрема: полегшення доступу до інформації щодо судочинства та судочинства, щоб зробити провадження ефективнішим і простішим як для сторони, так і для суду; прискорення та підвищення прозорості судочинства; зменшення витрат судового провадження. Проте впровадження елементів цифровізації в адміністративному судочинстві повинні йти рука об руку з підвищеною пильністю в галузі кібербезпеки, щоб гарантувати, що інструмент використовується для прискорення та полегшення провадження, не стає навпаки обтяженням.

Повертаючись до нормативного забезпечення цифровізації адміністративного судочинства, слід зазначити, що визначальну роль у цьому процесі відіграють міжнародні нормативно-правові акти, які потрібно імплементувати у національне законодавство у цій сфері. Розглянемо основні міжнародні акти, які беруть до уваги більшість країн, які цифровізують адміністративний процес у своїй судовій системі.

Слід зазначити, що жоден нижче аналізований акт міжнародного рівня, не передбачає цифровізацію саме адміністративного процесу, що в певній мірі є недоліком, адже судова система як спосіб забезпечення законних інтересів громадян має займати пріоритетне місце серед сфер, які потребують цифровізації. Проте, ці акти визначають окремі процедурні аспекти цифровізації, визначають загальні порядки тощо.

Важливим актом міжнародного законодавства у сфері цифровізації є Цифрова Стратегія Європейського Союзу (далі – Стратегія), яка започаткована у 2015 році та мала на меті сприяти економічному зростанню, збільшенню робочих місць, конкуренції, інвестиціям та інноваціям у ЄС, проклала шлях до більш тісної цифрової гармонізації між державами-членами ЄС, базуючись на трьох стовпах:

1) кращий доступ для споживачів і компаній до цифрових товарів і послуг по всій Європі;

2) створення належних та рівних умов для процвітання цифрових мереж та інноваційних послуг;

3) максимізація потенціалу зростання цифрової економіки [5].

Зазначена Стратегія визначає цифрові технології пріоритетом ЄС та пріоритетом для країн-стратегічних партнерів ЄС щодо створення кращого та більш гармонізованого цифрового середовища. Цікавим видається підхід ЄС до передових технологій, який є людиноцентричним підходом: як ці технології покращать ваше життя?

Україна є країна-член політики Східного партнерства ЄС має працювати над визначеними цілями Східного партнерства, серед яких виділяють побудову стійкої та інтегрованої економіки; забезпечення верховенства права та безпеки; побудову стійких, гендерно рівних, справедливих та інклюзивних суспільств, а також цифрову трансформацію [6].

Ще одним важливим документом міжнародного рівня у досліджуваній сфері є Декларація про європейські цифрові права та принципи, яка визначає підхід до цифрової трансформації з основними правами, такими як захист даних або недискримінації, а також з такими принципами, як технологічна та мережева нейтральність та інклюзивність [7].

У цьому документі визначено, що демократичний нагляд за цифровим суспільством та економікою має бути спрямований на зміцнення, повне дотримання принципів верховенства права, ефективне правосуддя та виконання рішень. Декларація у відносинах з іншими міжнародними організаціями та третіми країнами характеризується амбіцією, щоб принципи служили джерелом натхнення для міжнародних партнерів керувати цифровою трансформацією, яка ставить людей та їхні права в центрі по всьому світу.

За змістом у документі виділяються три пріоритетні напрямки реалізації Декларації, а саме:

1) поставлення людей у центр цифрової трансформації. Цифрові технології повинні служити всім і приносити їм користь, а також надавати їм можливість повністю реалізувати свої прагнення безпеки та поваги до своїх основних прав;

2) солідарність та інклюзія. Кожен повинен мати доступ до технологій, які

спрямовані на об'єднання, а не на роз'єднання людей. Цифрова трансформація має сприяти справедливому суспільству та економіці.

3) свобода вибору у взаємодії з алгоритмами та системами штучного інтелекту. Кожна людина має отримати можливість користуватися перевагами штучного інтелекту робити власний усвідомлений вибір у цифровому середовищі, будучи захищеним від ризиків та шкоди здоров'ю, безпеці та основним правам;

4) участь у цифровому публічному просторі. Кожен повинен мати доступ до надійного, різноманітного та багатомовного онлайн-середовища. Доступ до різноманітного контенту сприяє плюралістичній публічній дискусії та має бути доступним кожному, в тому числі з метою прийняття участі у демократичних процесах;

5) безпека, охорона та розширення можливостей. Кожен повинен мати доступ до цифрових технологій, продуктів і послуг, які є безпечними та захищеними конфіденційністю;

6) стійкість. Щоб уникнути значної шкоди навколишньому середовищу та сприяти циркулярній економіці, цифрові продукти та послуги мають бути розроблені, виготовлені, використані, утилізовані та перероблені належним чином, що мінімізує їхній негативний екологічний та соціальний вплив. Кожен повинен мати доступ до точної, легкої для розуміння інформації про вплив на навколишнє середовище та енергоспоживання цифрових продуктів і послуг, дозволяючи робити відповідальний вибір [7].

Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року містить положення щодо того, що нові технології дають змогу здійснювати автоматизований обчислювальний аналіз інформації в цифровій формі, як-от тексту, звуків, зображень або даних, загальновідомий як глибинний аналіз тексту та даних. Глибинний аналіз тексту та даних уможливорює опрацювання значних обсягів інформації з метою отримання нових знань та виявлення нових тенденцій. Цим же документом визначено важливість відповідності законодавство запитам майбутнього, щоб не обмежувати технологічного розвитку [1].

Цифровізація адміністративного процесу стає все більш актуальною для України, адже вона може значно покращити ефективність та прозорість роботи судових органів, а також полегшити доступ громадян до правосуддя.

В цьому контексті важливою є адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу. Це дозволить Україні використовувати кращий світовий досвід у цій сфері та створити систему е-урядування, яка буде відповідати потребам українського суспільства.

Слід зазначити, що наразі тривалий час діє Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Цією програмою визначено механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування [2].

У цьому контексті слід визначити адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу. як процес розробки і прийняття нормативно-правових актів, що регулюють цифровізацію адміністративного процесу та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України із європейським правом.

В свою чергу, правова адаптація має певні форми, а саме транспозицію, наближення, координацію та імплементацію, які мають прояв у наступному.

Транспозиція являє собою процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою досягнення ідентичних правових наслідків з відповідними актами законодавства Європейського Союзу. Цей вид адаптації характеризується дослівним копіюванням тексту міжнародного законодавчого документа дослівно в національне законодавство або посилання на міжнародно вживане положення у національному законодавстві та вважається відносно простим за своїм характером.

В свою чергу наближення є процесом прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою наближення положень національного законодавства до положень актів законодавства Європейського Союзу для створення належних умов імплементації правового порядку Європейського Союзу.

Координація є процесом узгодження тієї частини національного законодавства та практики його застосування, по якій наближення або транспозиція є неможливими або непотрібними.

Імплементація як вид адаптації може розглядатися у вузькому сенсі як процес транспонування актів законодавства Європейського Союзу, включаючи створення порядку та процедур їх впровадження, так і широкому сенсі якщо цей процес також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання та виконання норм права, які відповідають європейському праву, органами державної влади [3].

На нормативному рівні закріплені і три етапи адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, а саме:

1 етап – приведення законодавства України у відповідність з вимогами ЄС та інших міжнародних договорів, які стосуються співробітництва України та Європейським Союзом; розвиток законодавства України за визначеними Міжвідомчою координаційною радою пріоритетними сферами у напрямі його поступового зближення із законодавством ЄС;

2 етап – перегляд законодавства України у пріоритетних сферах, з метою забезпечення його приблизної відповідності законодавству Європейського Союзу; правове забезпечення створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС і підготовка до асоційованого членства України в Європейському Союзі.

3 етап залежатиме від укладення Угоди про асоційоване членство України в Європейському Союзі та включатиме період підготовки розширеної програми гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу з метою забезпечення інтеграції України до спільного ринку Європейського Союзу [4]. Однак, зазначений документ був виданий

ще у 1999 році, та вже давно потребує оновлення, як мінімум з огляду на підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

Висновки і пропозиції. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу є важливим кроком на шляху до створення ефективної та прозорої судової системи.

Визначено, що цифровізація адміністративного судочинства має визначальне значення. Метою цифровізації адміністративного судочинства є, зокрема: полегшення доступу до інформації щодо судочинства та судочинства, щоб зробити провадження ефективнішим і простішим як для сторони, так і для суду; прискорення та підвищення прозорості судочинства; зменшення витрат судового провадження. Проте впровадження елементів цифровізації в адміністративному судочинстві повинні йти рука об руку з підвищеною пильністю в галузі кібербезпеки, щоб гарантувати, що інструмент використовується для прискорення та полегшення провадження, не стає навпаки обтяженням.

Визначено, що правовим аспектом цифровізації адміністративного процесу є процес розробки і прийняття нормативно-правових актів, що регулюють цифровізацію адміністративного процесу та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України із європейським правом.

Встановлено, що для того, щоб адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів в сфері цифровізації адміністративного процесу, необхідно розробити та прийняти новий закон про цифровізацію адміністративного процесу. Цей закон повинен містити детальні правила та процедури щодо діджиталізації адміністративного процесу, а також відповідати міжнародним стандартам. Потребують оновлення та внесення змін існуюче законодавство. При цьому, всі зазна-

чені процеси повинні супроводжуватися належною підготовкою кадрів, які зможуть працювати з впровадженими інформаційними технологіями, а також проведенням інформаційної кампанії, щоб повідомити громадян про нові цифровізовані послуги.

Список використаної літератури:

1. Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС: міжнародний документ від 17.04.2019 № 2019/790. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text.
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо забезпечення приведення положень розроблюваних проектів нормативно-правових актів з питань оподаткування акцизним збором у відповідність до законодавства Європейського Союзу та вимог положень угод ГАТТ-СОТ: наказ Державної податкової адміністрації України від 26 грудня 2003 № 631. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/gdri6393?an=246&ed=2003_12_26.
4. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 №1946. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF#Text>.
5. Цифрова стратегія ЄС. URL: <https://eufordigital.eu/uk/discover-eu/eu-digital-strategy/>.
6. Eastern Partnership. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/eastern-partnership_en.
7. European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade. Brussels, 26.1.2022 COM(2022) 28.

Prysiazhniuk O. V. Adaptation of national legislation to international standards in the field of digitalization of the administrative process

The article is devoted to the study of the process of adaptation of national legislation to international standards in the field of digitization of the administrative process. It has been established that regulatory support of the administrative process plays a key role in the

functioning of the judicial branch of government and the protection of citizens' rights. It is based on the principles of legality, equality, justice and objectivity, and serves to ensure legality, protect the rights and freedoms of citizens, increase the efficiency of administrative courts, ensure their accountability and transparency.

It was determined that digitalization of administrative proceedings is of decisive importance. The aim of the digitization of administrative proceedings is, in particular: to facilitate access to information on proceedings and proceedings in order to make proceedings more efficient and simpler for both the party and the court; speeding up and increasing the transparency of judicial proceedings; reducing the costs of legal proceedings.

It was determined that the legal aspect of the digitalization of the administrative process is the process of developing and adopting normative legal acts regulating the digitalization of the administrative process and creating conditions for their proper implementation and application in order to gradually achieve full compliance of Ukrainian law with European law.

It has been established that in order to adapt the national legislation to international standards in the field of digitalization of the administrative process, it is necessary to develop and adopt a new law on the digitalization of the administrative process. This law should contain detailed rules and procedures regarding the digitization of the administrative process. Existing legislation needs to be updated and amended. At the same time, all the mentioned processes must be accompanied by proper training of personnel who will be able to work with the implemented information technologies, as well as an information campaign to inform citizens about new digitalized services.

Key words: *digitalization, administrative process, adaptation, international legislation, implementation, transposition, approximation, coordination.*